

¹Есиркепов Ж.М.а^{1b}, ²Уанбаев Е.К., ¹Омаров Б.С., ¹Курманбаев Б.И.,
³Шегенбаев Н.Б.

¹Халықаралық туризм және меймандостық университеті, Түркістан қ., Қазақстан

²Қазақ спорт және туризм академиясы, Алматы қ., Қазақстан

³Ө. Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент қ., Қазақстан

МЕКТЕПТЕГІ «ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ» ОҚУЛЫҚТАРЫ МЕН ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Есиркепов Жаңдос Мергенбайұлы, Уанбаев Еркін Кинаятovich, Омаров Бахытжан Султанович, Курманбаев Болат Изтилеуovich, Шегенбаев Нуркасим Бейсенбаевич

Мектептегі «Дене тәрбиесі» оқулықтары мен жаңартылған оқу бағдарламаларын жетілдіру мүмкіндіктері

Аңдатпа. Мақалада мектептегі дене тәрбиесіне арналған жаңартылған оқу бағдарламасы мен оқулықтардағы кейбір кемшіліктерді анықтап, оны жетілдіру мүмкіндіктері жан-жақты талданды. Қазіргі мектеп мұғалімдерінің пайдаланып жүрген оқулықтары мен оқу бағдарламасының сапасы мен мазмұнын анықтау мақсатында Түркістан мен Шымкент қалаларының 25 мектептеріндегі 180 дене тәрбиесі мұғаліміне сауалнама жүргізіліп, сауалнама нәтижелері мұқият талданып, оқу бағдарламасы мен оқулықтардың мазмұнындағы кемшіліктерді жетілдіру бағыттары қарастырылды. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша күнтізбелік тақырыптық жоспарындағы терминологиялық және текстологиялық тұрғыдан түзетуді қажет ететін тұстарына ұсыныстар берілді. ҚР БҒМ тапсырысымен 2000-2012 жылдары баспадан шыққан оқулықтардың мазмұнын жаңартылған оқу бағдарламасының тақырыптарына сәйкес жаңарту бағытында ұсыныстар әзірленіп, дәстүрлі оқу жүйесіне негізделген оқулықтардың мазмұнын талдау және салыстыру, оқулықтарда қамтылған материалдарды саралау жұмыстары жүргізілді. Біз ұсынған мәселелер бойынша жауапты мамандар тиісті жұмыстар атқарса, мектептегі дене тәрбиесі пәні бойынша оқу бағдарламалары мен оқулықтар жаңа талапқа сай жаңартылып, оқу үдерісінің сапалы өтуіне мүмкіндік туатын болады.

Түйін сөздер: мектеп, оқулық, жаңартылған оқу бағдарламасы, дене тәрбиесі, терминдер, мұғалім.

Yessirkepov Zhandos Mergenbayuly, Uanbayev Yerkin Kinayatovich, Omarov Bakhytzhan Sultanovich, Kurmanbayev Bolat Izfileuovich, Shegenbayev Nurkassim Beisenbayevich

Opportunities for improving textbooks and updated Physical education curricula at school

Abstract. The article analyzes in detail the possibilities of identifying and improving some of the shortcomings in the updated curriculum and textbooks for physical education at school. In order to determine the quality and content of textbooks and curricula used, a survey of 180 active physical education teachers in 25 schools in Turkestan and Kyzylorda regions was conducted, the survey results were carefully analyzed, and directions for improving the content of curricula and textbooks were considered. According to the updated curriculum, proposals requiring terminological and textual adjustments are given in the calendar thematic plan. By order of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan in 2000-2012, proposals were developed to update the content of published textbooks in accordance with the updated topics of the curriculum, work was carried out on the analysis and comparison of textbook content based on the traditional teaching system, as well as the analysis of materials contained in textbooks. According to our proposed directions for improving the content of curricula and textbooks, responsible specialists will carry out appropriate work, school curricula and textbooks on physical education will be updated in accordance with new requirements and will allow for a high-quality educational process.

Key words: school, textbook, updated curriculum, physical education, terms, teacher.

Есиркепов Жаңдос Мергенбайұлы, Уанбаев Еркін Кинаятovich, Омаров Бахытжан Султанович, Курманбаев Болат Изтилеуovich, Шегенбаев Нуркасим Бейсенбаевич

Возможности совершенствования учебников и обновленных учебных программ «Физическая культура» в школе

Аннотация. В статье подробно анализируются возможности выявления и совершенствования некоторых недостатков в обновленной учебной программе и учебниках для физического воспитания в школе. В целях определения качества и содержания используемых учебников и учебных программ был проведен опрос 180 действующих учителей физической культуры в 25 школах Туркестанской и Кызылординской областей, тщательно проанализированы результаты опроса, рассмотрены направления по совершенствованию содержания учебных программ и учебников. По обновленной учебной программе в календарном тематическом плане даются предложения, требующие терминологической и текстологической корректировки.

По заказу МОН РК в 2000-2012 годах были разработаны предложения по обновлению содержания учебников в соответствии с обновленными темами учебной программы. Проведен анализ и сопоставление содержания учебников, основанных на традиционной системе обучения, а также изучены материалы, включенные в учебные издания. В рамках предложенных направлений по совершенствованию содержания учебных программ и учебников ответственными специалистами будет проведена соответствующая работа. В результате школьные программы и учебники по физическому воспитанию будут обновлены в соответствии с современными требованиями, что обеспечит повышение качества учебного процесса.

Ключевые слова: школа, учебник, обновленная учебная программа, физическая культура, термины, учитель.

Кіріспе. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрі Ғ. Бисембаев Abai.kz ақпараттық порталына жариялаған мақаласында «Біздің елімізге балаға сапалы білім, саналы тәрбие бере алатын білімді де білікті мұғалім керек» - деп, мектеп мұғалімдеріне қойылатын талаптарға баса мән береді [1]. Оқушыларға сапалы білім берудің негізі - ең алдымен сапалы оқулықтармен қамтамасыз ету және мұғалімдердің әлеуетін үздіксіз арттыру екендігі анық. Оқулықтың сапасы сын көтермесе, онда білімді жастарды тәрбиелеу мүмкін емес. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейінгі 2000 жылдан бастап жалпы білім беретін мектептерге арналған «Дене тәрбиесі» оқулықтарын шығаруды бастады. Бұл үдерісті бастап, жүзеге асыруда сол кездегі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі (ҚР БҒМ) жанындағы Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығының бас директоры, профессор А.Қ. Құлназаров бастаған бір топ жетекші ғалымдар мен мамандардың еңбегі өлшеусіз болды. Тәуелсіздік алғанға дейін еліміздегі орыс мектептеріндегі дене тәрбиесі пәнінің мұғалімдері Ресей баспаларынан шыққан оқулықтарды пайдаланса, қазақ мектептері Б. Төтенаев, М. Тұрыскелдина сияқты авторлардың оқулықтарын қолданып келді [2, 3]. Бұл оқулықтар өзге пәннің оқулықтары сияқты оқу бағдарламасы аясында толықтырылып, жаңартылып, қайта басылмай, жарияланымы шектеліп отырды. Тек Мәскеуден шығатын және бүкіл КСРО-ның барлық елді-мекендеріне тарайтын «Физическая культура в школе» атты ғылыми-әдістемелік журнал негізінде дене тәрбиесі мұғалімдері озық тәжірибелер мен соңғы жетістіктерді, ғылыми жаңалықтарды оқу үдерісінде пайдаланып келді. Сол кезеңде бұл журналдың дене тәрбиесі мұғалімдеріне оқу-әдістемелік қолдау көрсетуде көмегі орасан зор болды. Шалғай ауылдардың өзінде тәжірибелі мұғалімдер бұл журналды жаздырып алып, күнделікті сабақтарында пайдаланды. Себебі, 1970-2008 жылға дейінгі шыққан «Физическая культура в школе» журналының мазмұнына талдау жасағанымызда Одақ бойынша білікті мамандардың, ғалымдардың, психологтардың, тәжірибелі мұғалімдердің мектептерде дене тәрбиесі

пәнін жаңа бағытта өткізуге, стандартты емес құрал-жабдықтар мен алаңдарды пайдалану, сабақтан және мектептен тыс жұмыстарды, түрлі деңгейдегі спорттық іс-шараларды ұйымдастыруға арналған еңбектері мен озық тәжірибелері қарастырылады. Ал, елімізде 2012 жылдан бастап шығатын «Мектептегі дене шынықтыру» журналының мазмұнында мұғалімдердің спорт түрлерінен жарыстар ұйымдастыру мен күнделікті сабақ жоспарлары бағытындағы материалдармен ғана шектеледі. Ал, дене тәрбиесі сабағын ауылдық елді-мекендерде өткізудің жаңаша әдістемесі, шағын жинақты мектептердің өзекті мәселелері, жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша зерттеуші, шебер санатындағы ұстаздардың тәжірибелері, мұғалімдерге арналған оқу-әдістемелік қолдау көрсету бойынша тың материалдар қарастырылмаған. Сонымен қатар, дене мәдениеті мен спорт саласындағы шығып жатқан оқулықтар мен оқу құралдарының, журналдардың мазмұнында терминдердің қолданылуы талапқа сай еместігі де назар аудартады [4, б. 262; 5, б. 126].

Еліміз тәуелсіздік алғаннан бастап ҚР БҒМ тарапынан жалпы білім беретін мектептерге арнап «Дене тәрбиесі» оқулықтарын баспадан шығару ісі қолға алынып, әр сыныптар бойынша оқулықтар жазу бағытында қарқынды жұмыстар жүргізілгені белгілі. Бұл жұмысты жүзеге асырып, ұйымдастыруда А.Қ. Құлназаров, Ю.Ғ. Телеуғалиев, Б. Төтенайұлы, С.І. Қасымбекова, Д. Мырзамед, М. Тұрыскелдина, С. Тайжанов сынды ғалымдар мен білікті әдіскерлердің оқулықтарын атап өтуге болады. Бұл авторлардың оқулықтары ҚР БҒМ-нің тапсырысымен 2000-2012 жылдары баспадан шыққандығын ескерсек, одан кейінгі 2017 жылдан бастап еліміздегі орта білім беру жүйесіне жаңартылған оқу бағдарламасының енгізілуіне байланысты дене тәрбиесіне арналған ешқандай оқулық талапқа сай жаңартылып, баспадан шықпаған. Бұл еліміз бойынша жалпы білім беретін мектеп мұғалімдері жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша оқулықтармен қамтамасыз етілмегендіктен мұғалімдер дәстүрлі білім беру бағдарламасына негізделген оқулықтармен жұмыс жасап жатқандығын көрсетеді.

Мектептегі «Дене тәрбиесі» пәні бойынша барлық сыныпқа арналған оқулықтар жарық көргенімен, уақыт өте келе олардың мазмұны мен сапасына өзгерістер мен жаңа әдістерді (материалдарды) енгізу қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі орта білім беру жүйесінде пайдаланылып жүрген бұл оқулықтардың мазмұнында оқушылардың дене дамуын жеке ерекшеліктеріне қарай жоспарлап, әрбір оқушының деңгейіне сәйкес келетін тапсырмалар мен жаттығулар қамтылмаған.

Дене тәрбиесі пәні - ақпараттық емес, қимыл-қозғалысқа, дене жаттығуларын орындауға бағытталуы тиіс. Қазіргі жаңартылған оқу бағдарламасы мен қолданыстағы оқулықтар дене тәрбиесін өткізуге қойылатын талаптарға толық жауап бере алмайды.

Сондықтан дене тәрбиесі пәнінен оқушылар күнделікті сабаққа қатысуы, сабақтағы белсенділігі, дене жаттығуларын меңгеруі, жаттығуларды орындау сапасының бағаланбауы және оқулықтарды жетілдіру мүмкіндіктері осы зерттеу жұмысымыздың өзектілігін айқындайды.

Зерттеудің мақсаты. Жалпы білім беретін мектептердегі дене тәрбиесі пәніне арналған оқулықтар мен оқу бағдарламаларын жетілдіру.

Зерттеудің міндеттері:

1. Мектептегі дене тәрбиесі пәніне арналған оқулықтарға талдау жүргізу;
2. Жаңартылған оқу бағдарламасының мазмұнымен танысып, ұсыныстар беру;

3. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша күнтізбелік тақырыптық жоспарындағы терминологиялық, текстологиялық, аудармашылық, бағдарламалық тұрғыдан түзетуді қажет ететін тұстарын анықтау.

Материалдар мен әдістер. Мақалада жалпы білім беретін мектептерге арналған «Дене тәрбиесі» оқулықтары мен оқу бағдарламасының мазмұнына, олардың қандай теориялық және практикалық материалдарды қамтитындығына талдау жасалды. Әр сыныпта тоқсан бойынша оқушылардың қандай тақырыптарды меңгеретіндігі, оқушылардың қандай дене қасиеттерін дамытатындығын анықтау да әдістемелік тұрғыдан қарастырылады. Осы мәселелерді жүзеге асырудың негізгі зерттеу әдістері ретінде эмпирикалық ізденістер - бақылау, талдау, салыстыру және жинақтау жасалды. Осы тармақтарға сәйкес дене тәрбиесіне арналған оқулықтар мен оқу бағдарламаларының мазмұнымен танысу, ҚР БҒМ-нің 2000-2012 жылдары мемлекеттік тапсырыспен ұсынған оқулықтардың мазмұнын талдау және салыстыру, оқулықтарда қамтылған материалдарды саралау жұмыстары жүргізілді. Сонымен қатар, Түркістан мен Шымкент қалалары бойынша 25 жалпы білім беретін мектептердегі 180 дене тәрбиесі мұғаліміне жаңартылған оқу бағдарламасы аясында сауалнама жүргізіліп, нәтижелеріне математикалық өңдеу жасалды. 180 дене тәрбиесі мұғалімі туралы мәліметтер 1-кестеде беріледі.

1 кесте - Түркістан мен Шымкент қалалары бойынша жалпы білім беретін мектептердегі сауалнама жүргізілген дене тәрбиесі мұғалімдері туралы мәліметтер, n=180

Мұғалімдердің еңбек өтілі (саны)					Мұғалімдердің біліктілік санаты (саны)				
1-5 жыл	6-10 жыл	10-15 жыл	15-20 жыл	20 жылдан жоғары	шебер	Зерттеуші	сарапшы	модератор	санаты жоқ мұғалім
32	59	23	36	30	7	18	43	90	22

Осы мұғалімдердің ішінде:
 ҚР Құрметті спорт қызметкері - 1;
 ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері - 1;
 «Дене мәдениеті мен спортты дамытуға қосқан еңбегі үшін» Құрмет белгісі иегері - 1;
 Спорт түрлері бойынша ҚР Ұлттық дәрежедегі төреші - 4.
 Спорт түрлері бойынша ҚР Халықаралық дәрежедегі спорт шеберлері - 3;
 Спорт түрлері бойынша ҚР спорт шеберлері - 9;
 Спорт түрлері бойынша ҚР спорт шеберлігіне үміткерлер - 17.

Нәтижелер. Жоғарыда аталған авторлардың шығарған оқулықтарындағы барлық материалдар дәстүрлі оқу бағдарламасына негізделіп жасалған, сонымен қатар, әр сынып бойынша оқу тоқсандарында өтілетін спорт түрлері мен жаттығулар, олардың

орындалу әдістері, нормативтер, негізгі ережелер мен талаптар ғана қамтылған. Ал, оқулық мазмұнында әрбір жаттығудың орындалу әдістемесі, қателіктерді түзетудің әдістемелік нұсқаулығы міндетті түрде қамтылуы керек. Сондықтан жаңартылған оқу

бағдарламасы бойынша дайындалатын оқулықтардың мазмұнында республика мектептерінің аймақтық, базалық, ерекшеліктері (жүзу, гимнастика, шаңғы сабақтарын өткізуде) назарға алынып, сабақты жоспарлауда (жылдық, тоқсандық, күндік) жаңа бағдарламаның оңтайлы жолдарын белгілеп, дене тәрбиесі сабағының «тығыздығын» және «жүктемесін» (хронометраж, пульсометрия) анықтайтын тиімді тәсілдерді де қарастырып, дәрігерлік және дайындық, арнайы топқа жататын оқушылармен жүргізілетін сабақ жүйесі мен дифференциалды жүктемелерді де ескеру қажет.

Дене тәрбиесі сабағын жаңа форматта, жаңа бағдарлама негізінде жүргізіп, ұйымдастыру - уақыт талабы және өмір қажеттілігі. Бұл салада да прогресс болуы керек. Ол үшін жаңашыл, ізденуші ұстаздар мен ғалымдардың, әдіскерлердің жаңа талапқа сай тұжырымдарын зерделеп, жүйелеу қажеттілігін атап өтуіміз қажет. Осы тұрғыда мектептегі дене тәрбиесінің жүргізіліп-ұйымдастырылуына профессор Ж. Егізбаев: «Республика мектептеріндегі үздік мұғалімдердің озық тәжірибелерін оқулықтар, бейнетаспалар, күнтізбелер, плакаттар, телехабарлар арқылы көпшілікке насихаттап, ұсынылуы тиіс. Спорт тақырыбына арналған отандық және шетелдік озық дене тәрбиесі сабақтары мен оқу-әдістемелік және тақырыптық кинофильмдер түсіріліп, мектептерге оқу-әдістемелік құрал ретінде тарату қажет», - деп, өзіндік ой-тұжырымын білдіреді [6, б. 167].

Қазіргі кезде мектептегі дене тәрбиесі сабағын жүргізетін мұғалімдердің басым бөлігі бұрынғы дәстүрлі білім негізінде білім алған. Олар қысқа мерзімді (72-80 сағаттық) біліктілік арттыру курстары мен тренингтерден өткенімен жаңа бағдарламаны тез, толыққанды меңгере алмай жатқандығы айындалып отыр. Демек, болашақ ұстаздардың жаңа оқу бағдарламасын меңгеретіндей етіп дайындауда жоғары оқу орындарындағы білім беру бағдарламаларына да өзгерістер керек. Қазіргі таңда ЖОО-да болашақ ұстаздар бұрынғы оқу стандарттарымен білім алуда [7, б. 54]. Бұл мәселені өзектендіру бағытында кезінде ЖОО-ғы дене мәдениеті және спорт саласының ғалымдары тарапынан ҚР БҒМ-не қолдау хат жолданғанымен министрлік тарапынан нәтижелі жұмыстар жүргізілмеді. Бүгінгі таңда мектеп пен ЖОО-ры арасындағы білім беру бағдарламаларында алшақтық басым. Өйткені, академиялық еркіндік аясында әрбір ЖОО-на таңдау пәндеріне еркіндік берілген. Ал, міндетті пәндер қатарында әрбір сала бойынша жаңартылған оқу бағдарламасына бағытталған пәндер мен оқыту нәтижелерін меңгеру қарастырылмаған.

Жаңартылған оқу бағдарламасына негізделген оқулықтың негізгі мазмұны, мақсаты оқушылардың

дене тәрбиесіне, спортқа қызығушылығы мен белсенділігін дамытып, жетілдіруге бағытталған болуы керек. Ал, сабаққа ақпараттандыру жүйесін енгізуде аталған тақырыптар белгілі бір деңгейде бейтараптанып қалатыны байқалады. Сондай-ақ, қазіргі мектептердегі жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша өткізіліп жатқан дене тәрбиесі пәнінің оқу бағдарламасындағы ұзақ, орта, қысқа мерзімді жоспарларында терминологиялық, текстологиялық, аудармашылық, бағдарламалық тұрғыдан түзетуді қажет ететін тұстарына да назар аударуды қажет етеді. Өйткені, дене мәдениеті мен спорт саласында қолданылып жүрген терминдердің дұрыс қолданылуы бағытында зерттеулер жүргізіп, он ұсыныстарын білдіріп жүрген Е.Қ. Уанбаев оқулықтар мен оқу бағдарламаларында «Дене шынықтыру» терминін «Дене мәдениеті», «Дене тәрбиесі» терминдерінің орнына дұрыс қолданбай шатастырып, адасып бара жатқандығымызды атап өтеді [8, б. 22]. Бұл да өз кезегінде өте өзекті мәселелердің бірі болып саналады.

Талқылау. Соңғы жылдары Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі тарапынан конкурстық негізде мектеп бағдарламасында өтетін пәндер бойынша оқулық жазу ісі жолға қойылып, оған Назарбаев зияткерлік мектептерінің мамандары да қатысып келеді. Ал, дене тәрбиесі бойынша жетекші мамандар мен үздік әдіскерлерден арнайы топ құрылып, оқулықтың мазмұны мен тақырыптары талқыланып, нәтижелі жұмыстар жүргізілмеді. Бұл өз кезегінде дене тәрбиесі пәнінің сапасына кері әсерін тигізуде. Біз мектептегі жаңартылған оқу бағдарламасына негізделген дене тәрбиесінің бағдарламасын талдау барысында сабақты ақпараттандыруға басымдық берілгенін аңғардық. Дене тәрбиесі сабағы қимыл-қозғалыс әрекеттерінен тұратынын ескерсек, сабақтың тәрбиелік, сауықтырушылық бағыттарына кері әсер ететіні назарға алынбаған. Атап көрсететін болсақ:

1) 7 сыныпқа арналған дене тәрбиесінің күнтізбелік тақырыптық жоспарындағы әрбір тоқсанда өмір қауіпсіздік негіздері бойынша 14 тақырып (дәрістік) берілген (1-4 тоқсанда - 7 сағат, 2-3 тоқсанда - 7 сағат);

2) қысқа мерзімді жоспарда әрбір тақырып бойынша жеке-жеке сабақ мақсаттары берілген. Сабақ мақсаты сабақтың тақырыбына сай бір рет қойылса жеткілікті;

3) әрбір сабақ топтарға бөлініп өткізілгендіктен сабақтың жалпы және нақты тығыздығын анықтауға мүмкіндік қарастырылмаған;

4) жаңартылған бағдарламада оқушылардың білімін бағалау тек теориялық білімге ғана емес,

сонымен қатар, практикалық дағдыларға негізделген. Бұл бағалау жүйесі оқушылар мен мұғалімдер үшін қиындықтар туғызады, өйткені, дене тәрбиесінде білімді бағалау объективті түрде қиын. Қазіргі бағдарлама бойынша оқушылардың дене дайындық деңгейін, тақырып материалдарын меңгеруін бағалау «смайликтер» арқылы бағаланады. Ал, дене тәрбиесінде бағалау - нормативтерді, сынақтарды, жаттығуларды орындау деңгейіне байланысты нақты қойылуы керек;

5) жаңартылған бағдарлама мұғалімдерден жоғары кәсіби дайындықты талап етеді. Дене тәрбиесі пәні бойынша мұғалімдер тек практикалық білім ғана емес, сонымен қатар, педагогикалық және психологиялық

білімді де меңгеруі тиіс. Бұл өз кезегінде қосымша оқыту мен курстарды талап етеді;

6) бағдарламада ұсынылған материалдарды толық меңгеру үшін әр мектепте дене тәрбиесі үшін қажетті спорттық құрал-жабдықтар мен жағдайлар бірдей емес. Бұл жаңартылған бағдарламаға сәйкес оқу үдерісінің сапасына әсер етеді;

7) жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша барлық сыныптың күнтізбелік тақырыптық жоспарларында терминологиялық, текстологиялық, аудармашылық, бағдарламалық тұрғыдан түзетуді қажет ететін тұстары өте көп. Мұны біз «Ұсынғаны», «Дұрысы» деп қарастырып 2-кестеде арнайы көрсеттік.

2-кесте – 7-сыныпқа арналған дене тәрбиесі сабағының жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша күнтізбелік тақырыптық жоспарындағы терминологиялық, текстологиялық, аудармашылық, бағдарламалық тұрғыдан түзетуді қажет ететін тұстары

Сабақ №	Тақырып Дұрысы: Сабақ түрлері мен тақырыптары	Сағат саны	Өткізілетін күні, айы, жылы	Оқу мақсаттары (күтілетін нәтиже) Дұрысы: Оқу мақсаттары бойынша күтілетін нәтиже (білім беру, сауықтыру, тәрбиелік бағытта)	Қолданылатын оқу құралдары
1	2	3		4	5
I тоқсан (16 сағат)					
1-тарау: Жүгіру, секіру және лақтыру дағдыларын дамыту және жетілдіру (вариативті сабақ 4 сағат)					
1-2	Ұсынғаны: Сабақтағы қауіпсіздік техникасы. Қысқа қашықтыққа жүгіру	2		Ұсынғаны: Денсаулықты нығайтуға бағытталған дене жаттығулары кезіндегі болуы мүмкін қауіп қатерлерді анықтай білу. Дұрысы: Әр спорт түрлеріне бейім, ықтимал жарақат түрлерінен мағлұмат беру. Гигиеналық, тарихи теориялық мәлімет ұсыну.	
3-4	Ұсынғаны: Орта және алыс қашықтыққа жүгіру. Дұрысы: 100, 800, 1000 метрге жүгіру	2		Ұсынғаны: Түрлі дене жаттығуларын іс жүзінде орындау, олардың ағзаға тигізетін әсері мен энергетикалық жүйемен байланысын ішкі және сыртқы белгілері бойынша анықтау. Дұрысы: Әр түрлі дене жаттығуларын орындау барысында олардың ағзаға тигізетін әсерін меңгеру, білу.	
5-6	Ұсынғаны: Секіру және оның түрлері. Дұрысы: Секіру және оның түрлерін көрсету.	2		Ұсынғаны: Қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір дене жаттығуларындағы реттілігін жетілдіру мен қорытындылау. Дұрысы: Дене жаттығуларын орындау реттілігін қозғалыс әрекеттеріне қарай белгілей алу.	
7-8	Ұсынғаны: Өртүрлі снарядтарды лақтырулар және серпулер.	2		Ұсынғаны: Кең ауқымдағы арнайы спорттық қимыл-қозғалыс әрекеттерінің дәлдігін, бақылауды және икемділікті дамытуға арналған қимыл қозғалыс дағдыларын жетілдіру.	

	Дұрысы: Өртүрлі снарядтарды лақтырулар және серпулердің дайындалу тәсілдері.			Дұрысы: Жаттығулар техникасының дәлдігін, икемділік қабілетін дамытуға арналған арнайы дағдыларын жетілдіре түсу.	
9-10	Ұсынғаны: Эстафеталық жүгіруді түрлендіру. Дұрысы: Эстафеталық жүгіру.	2		Ұсынғаны: Басқа адамдардың дене жаттығуларының тәжірибелерін байытуға арналған дағдыларды анықтай білу. Дұрысы: Ұздік мамандардың озық тәжірибелерін қолдана білу.	
2-тарау: Командалық спорт ойындары арқылы өзара әрекеттестік					
11- 12	Ұсынғаны: Ойын техникасын жақсарту. Дұрысы: Ойын техникасын дамыту.	2		Ұсынғаны: Кең ауқымдағы арнайы спорттық қимыл-қозғалыс әрекеттерінің дәлдігін, бақылауды және икемділікті дамытуға арналған қимыл қозғалыс дағдыларын жетілдіру. Дұрысы: Жаттығулар техникалары мен қозғалыс дәлдігін бақылай отырып, икемділік қабілетін одан әрі жетілдіріп дамыту.	
13- 14	Ұсынғаны: Спорт ойындарындағы тактикалық іс- әрекеттер.	2		Ұсынғаны: Қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір дене жаттығуларындағы реттілігін жетілдіру мен қорытындылау. Дұрысы: Ойын комбинацияларын меңгеруде арнайы жаттығулар техникасын реттілігімен жетілдіре түсу.	
15- 16	Ұсынғаны: Көшбасшылық дағдылар және командада жұмыс істеу дағдылары. Дұрысы: Командада көшбасшының жұмыс істеу қабілетін шыңдау.	2		Ұсынғаны: Көшбасшылық дағдылар мен команда құрамында жұмыс істей білуді талқылау және көрсете білу. Дұрысы: Ойын барысында көшбасшылық белсенділік пен іс- қимыл қабілетті меңгеруді қалыптастыру.	

Дене тәрбиесі пәні мектеп оқушыларының денсаулығын нығайту, дене дамуын арттыру және салауатты өмір салтына баулу мақсатында маңызды рөл атқаратындығы белгілі. Алайда, қазіргі кезде

осы пән бойынша ҚР БҒМ ұсынған қолданыстағы оқулықтардың (3-кестеде көрсетілген) сапасы мен мазмұнын жетілдіру, оның тиімділігін арттыру бүгінгі күннің басты талабы болып отыр.

3 кесте - «Дене тәрбиесі» пәні бойынша мектептерде қолданыста жүрген оқулық, оқу, оқу-әдістемелік құралдары

№	Атауы	Авторлар	Шыққан жылы	Сынып	Көлемі
1	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Тайжанов С.	2000	6	72
2	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Тайжанов С.	2000	7	40
3	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Тайжанов С.	2000	8	158
4	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Тайжанов С.	2000	9	156
5	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І.	2012	5	92
6	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І.	2012	8	176

7	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І.	2012	6	160
8	Дене тәрбиесі	Төтенаев Б.	1988		112
9	Бастауыш мектептегі дене тәрбиесі	Төтенаев Б.	1994	1-4	64
10	Дене тәрбиесі	Төтенаев Б.	2001	4	160
11	Дене тәрбиесі	Төтенаев Б.	2004	4	112
12	Дене тәрбиесі	Төтенаев Б.	2012	4	160
13	Дене тәрбиесі	Тұрыскелдина М.	1984	1	104
14	Дене тәрбиесі	Тұрыскелдина М.	2002	2	112
15	Дене тәрбиесі	Тұрыскелдина М.	2003	3	112
16	Дене тәрбиесі	Тілеуғалиев Ю.	2003	1	103
17	Дене тәрбиесі	Тілеуғалиев Ю.	2003	7	128
18	Дене тәрбиесі	Тілеуғалиев Ю.	2003	2	144
19	Дене мүмкіндіктерін тәрбиелеу	Тайжанов С.	2004	8	96
20	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І.	2005	7	80
21	Физическое воспитание	Тайжанов С., Қасымбекова С.І.	2004	8	125
22	Қазақтың ұлттық ойындары	Тайжанов С., Қасымбекова С.І.	2004	1-4	116
23	Бастауыш сыныптардағы дене тәрбиесі	Құлназаров А.Қ., Тайжанов С.	2004	1-4	128
24	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І.	2003	7	40
25	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Мырзамед Д.	2002	6	72
26	Дене тәрбиесі	Тайжанов С., Құлназаров А.Қ.	2002	6	160
27	Дене тәрбиесі	Төтенай Б.	2008	10	160
28	Дене тәрбиесі	Тілеуғалиев Ю.	2003	11	128
29	Дене шынықтыру пәнін оқыту әдістемесі	Мұхамеджанова Ұ.Ж.	2007	1-4	192
30	Дене тәрбиесі	Құлназаров А.Қ., Тайжанов С.	2004	6	80
31	Дене тәрбиесі	Тайжанов С., Құлназаров А.Қ., Қасымбекова С.І.	2002	11	112
32	Дене тәрбиесі	Төтенай Б., Тайжанов С.	2001	5	160
33	Дене тәрбиесі	Қасымбекова С.І., Герасименко В.	2005	9	112

Кестеден көріп отырғанымыздай Б. Төтенаев пен М. Тұрыскелдина тәуелсіздік алғанға дейін мектепке арналған 2 оқулық шығарса, тәуелсіздік алғаннан кейін ҚР БҒМ-нің тапсырысымен мектептегі дене тәрбиесіне 30 дан астам оқулықтар мен оқу, оқу-әдістемелік құралдарын шығаруда қарқынды жұмыстар жүргізілген. Бұл сол кезеңде мектептегі дене тәрбиесін жетілдіру және мұғалімдерге әдістемелік

көмек беруде өте құнды оқулықтар болып саналды. Ал, қазіргі таңда еліміздегі орта білім беру жүйесін жаңа форматта өткізуге реформалар енгізілгенімен дене тәрбиесіне қатысты көптеген олқылықтар орын алуда. Бұл олқылықтарды анықтау, себеп-салдарын талқылау мақсатында Түркістан және Шымкент қалаларындағы 25 мектептің 180 дене тәрбиесі мұғаліміне сауалнама жүргізілді. Сауалнама сұрақтары 4-кестеде беріледі.

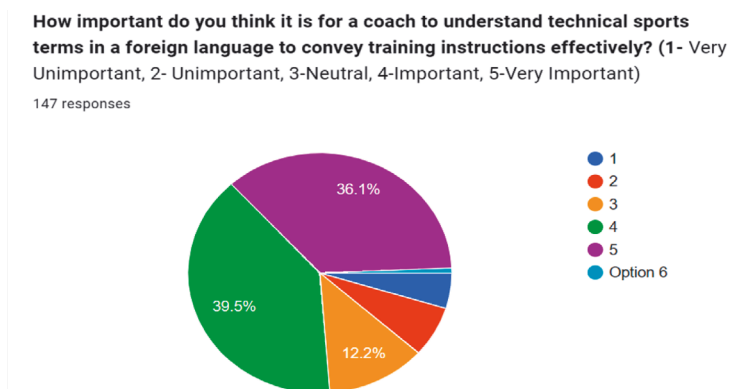
4 кесте - Түркістан мен Шымкент қалаларындағы жалпы білім беретін мектептердегі дене тәрбиесі мұғалімдеріне жүргізілген сауалнама сұрақтары

№	Сұрақтар
1	Жаңартылған оқу бағдарламасында дене тәрбиесі пәні бойынша білім беру мазмұнының өзектілігі мен жаңалығы қаншалықты маңызды деп ойлайсыз?
2	Оқу бағдарламасында дене тәрбиесі сабағының тығыздығын және сабақ жүктемесін анықтау әдістерін жүзеге асыруға мүмкіндік бар ма?
3	Жаңартылған бағдарлама мұғалімдердің кәсіби дамуына оң әсер етті ме? Әлде бағдарламаның мазмұны тым күрделі әрі түсініксіз болып көрінеді ме?
4	Оқу бағдарламасын жүзеге асыру үшін қажетті материалдық ресурстар (жабдықтар, спорттық құрал-жабдықтар) жеткілікті ме?
5	Жаңартылған бағдарламаның бағалау әдістері сіз үшін тым күрделі болды ма?
6	Жаңартылған бағдарламаны жақсарту үшін қандай ұсыныстарыңыз бар? Негізгі қиындықтар мен олардың шешімдері туралы қысқаша жазып беріңіз?

Сауалнама сұрақтарына қатысқан 180 дене тәрбиесі мұғалімдерінің 97%-ы жаңартылған оқу бағдарламасының ұзақ және орта мерзімді жоспарларындағы тақырыптардың мазмұны түсініксіз, тым күрделі екендігін, тақырыптар бойынша сабақ мақсатын қоюда да қиындықтар туындайтынын, жоспардағы сөйлемдердің, терминдердің дұрыс құрылмағанын, жаңа бағдарлама бойынша сабақтарды топтық әдіспен өткізуге басымдық берілгеннен кейін сабақ тығыздығын анықтауға мүмкіндік болмайтындығын, оқушылардың бағдарлама материалдарын қаншалықты игергендігіне, дене дайындық көрсеткіштеріне, дене жаттығуларын меңгеру деңгейіне бағалау жүргізілмейтінін, дене тәрбиесінің негізі бұрыннан бері белгілі және бұл пәннің басты мақсаты - оқушылардың дене дамуымен қатар, олардың денсаулығын нығайту. Ал, жаңартылған бағдарлама тек теориялық аспектілерді күшейтіп, практикалық сабақтардың мәнін төмендетеді және оқушылардың дене тәрбиесіне

қатысты қажетті дағдыларын қалыптастыру үшін бұрынғы әдіс-тәсілдер жеткілікті екендігін, сондықтан оқушылардың дене тәрбиесі сабағына қызығушылығының төмендегенін атап көрсеткен. Сонымен қатар, жаңартылған оқу бағдарламасын толық меңгерген әдіскерлердің аздығын, біліктілік арттыру курстарында дәріс өткізген әдіскерлердің мұғалімдер тарапынан қойылған сұрақтарына толыққанды жауап бере алмайтындығын, қысқа мерзімді жоспардың тым күрделі екендігін, мұғалімдер қысқа мерзімді жоспардың тақырыптарын өзгертіп, бір-бірінен көшірме жасау белең алғанын да басты мәселе ретінде көрсеткен. Сауалнамаға қатысқан 6 (3,3 %) мұғалім сауалнама сұрақтарына толыққанды жауап бермегендіктен олардың жауаптарын есепке алмадық.

Ал, 174 мұғалімнің дене тәрбиесі бойынша жаңартылған оқу бағдарламасын жетілдіру бағытындағы ұсыныстарын талдау нәтижелері 1-суретте көрсетілген.

1-сурет – Түркістан және Шымкент қалалары бойынша сауалнамаға қатысқан дене тәрбиесі мұғалімдерінің жаңартылған оқу бағдарламасын жетілдіру бағытындағы талдау нәтижелері

Дене тәрбиесі мұғалімдерінің жаңартылған оқу бағдарламасын жетілдіру бағытындағы ұсыныстарына жүргізілген талдаудың нәтижесі келесідей мазмұнды (бағыттарды) қамтыды:

- 23 (13,2 %) мұғалім - мектептегі дене тәрбиесі мұғалімдері жаңартылған оқу бағдарламасын толыққанды түсінбегендіктен, ЖОО-да дәстүрлі бағдарламамен алған білімдерімен сабақ өткізіп жатқандығын, бұл өз кезегінде басшылық пен мұғалімдер арасында түсінбеушілікке алып келетіндігін атап көрсетеді;

- 21 (12,0 %) мұғалім - мектептегі дене тәрбиесінен басқа барлық пәндер жаңартылған бағдарлама бойынша оқулықтармен қамтамасыз етілгендігін, дене тәрбиесі пәніне арналған жаңа мазмұндағы оқулықтардың тапшылығы мұғалімдердің сабақты сапалы өткізуге кері әсерін тигізіп жатқандығын өте өзекті мәселе ретінде көрсетеді;

- 20 (11,5 %) мұғалім - дене тәрбиесі сабағын жаңа мазмұнда, жаңаша әдістерді пайдаланып өткізу қажет деп көрсеткен. Бірақ бағдарламаны батыс елдерінен көшіріп алмай, еліміздегі мектептердің материалдық-техникалық жағдайын, мұғалімдердің әлеуетін ескеріп, дене мәдениеті мен спорт саласының жетекші әдіскерлері мен мамандарынан, әр өңірдің үздік дене тәрбиесі мұғалімдерінен құралған арнайы топ құрып, әбден талдап, пісіріп, жетілдіріп барып, әр өңірде көшпелі семинарлар өткізіп, дене тәрбиесі мұғалімдеріне түсіндіру жұмыстарын жүргізілуі керектігін. Содан кейін барып тәжірибеге ендіру қажеттілігін атап өтеді;

- 19 (10,9 %) мұғалім - ЖОО-ғы «Дене мәдениеті және спорт» білім беру бағдарламалары мен мектептердегі жаңартылған бағдарламаның арасында алшақтықтың басымдығын, ЖОО-дағы негізгі пәндердің оқыту нәтижелері мектептегі жаңартылған бағдарламаны меңгеруге бағыттылауы қажет деп көрсетеді;

- 16 (9,2 %) мұғалім - дене тәрбиесі мұғалімдерінің кәсіби даму курстарын ұйымдастырып, жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларды қолдану дағдыларын жетілдіруді ұсынады. Курстарды ұйымдастырғанда тек теориялық бағытта емес, өңірдегі үздік мұғалімдердің сабақтарына қатысып, оны жан-жақты талдау жұмыстарын өткізу өз нәтижесін береді деп атап көрсетеді;

- 14 (8,0 %) мұғалім - жастар арасында қызығушылық тудыратын, заманауи спорт түрлері мен жаңа жаттығуларды оқу бағдарламасына қосу арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыруға баса мән беру керектігін атап өтеді;

- 13 (7,5 %) мұғалім - біліктілік арттыру курстарын өткізетін әдіскерлердің теориялық және практикалық білім деңгейіне де талаптың

жоғары болу қажеттілігін атап көрсетеді. Өйткені, көпшілік мұғалімдер курс өткізетін әдіскерлердің білім деңгейінің төмендігін, материалдарды толық меңгермегендігін, сырттай бөлімді (қашықтан) бітіргендер де әдіскерлік қызмет атқаратындығын, олардың жаңартылған бағдарламадан тыс, дәстүрлі бағдарламаны да толыққанды меңгергендігіне сенімсіздікпен қарайтындықтарын атап көрсеткен;

- 11 (6,3 %) мұғалім - дене тәрбиесі пәні бойынша жаңартылған оқу бағдарламасын жетілдіру үшін: 1) бағдарламада оқушылардың дене дамуы мен денсаулықтарын нығайту мәселелері терең қарастырылғанымен, оқушылардың психологиялық және эмоционалдық дамуына қажетті уақыт пен ресурстар аз бөлінгендігін; 2) жаттығулар мен сабақтардың мазмұны әртүрлі деңгейдегі оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделмеген, бұл жалпы оқыту сапасына теріс әсер ететіндігін; 3) мұғалімдердің кәсіби даму мүмкіндіктері жеткіліксіз, бұл оқу үдерісінің тиімділігіне кедергі келтіретіндігін. Бағдарламада осы кемшіліктерді түзету ескерілсе білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік беретіндігіне сенім білдіреді;

- 11 (6,3 %) мұғалім - оқушылардың ұялы телефонға тәуелділігі артқан сайын мінез-құлықтарында өзгеріс көп, сондықтан балалардың психологиялық және эмоционалдық жағдайын жақсарту мақсатында дене тәрбиесі сабағына релаксация мен стресске қарсы жаттығулар мен ойындар енгізу керек деп санайды;

- 10 (5,5 %) мұғалім - дене тәрбиесінің маңыздылығын ата-аналарға түсіндіру үшін мектепте ата-аналарға арналған арнайы семинарлар мен тренингтер өткізілсе, ата-аналар мен мұғалімдер арасында өзара ынтымақтастық орнайтынын, ол өз кезегінде оқушылардың дене тәрбиесіне белсенді қатысуларына ықпал етеді деп көрсетеді;

- 9 (5,1 %) мұғалім - әр оқушының дене қабілеті мен қызығушылықтарына қарай жеке бағдарлама құру қажет. Бұл оқушылардың дене дамуын тиімді түрде қадағалауға мүмкіндік беретіндігіне сенімділік білдіреді;

- 8 (4,5 %) мұғалім - бағдарламаға теориялық бөлімдерден гөрі, нақты дене жаттығуларын көбірек енгізу керек, себебі, оқушылар тек теориялық біліммен емес, практикалық дағдылармен де қарулануы тиіс деп көрсетеді.

Мектептегі дене тәрбиесі пәнін жетілдіру – ұзақ мерзімді әрі кешенді үдерісті талап ететіндігін ескерсек, мектептегі дене тәрбиесі мұғалімдерінен сауалнама арқылы алынған жауаптары мен ауызша жүргізілген сұхбат барысындағы ой-пікірлеріне мұқият талдау жасап, саралайтын болсақ, қазіргі таңда мектептердегі дене тәрбиесі пәнінің сапасы

төменгі деңгейде екендігіне көз жеткіземіз. Бұл бір мектептің емес, 25 мектептің мұғалімдерінің барлығы дене тәрбиесі пәніне арналған жаңартылған бағдарлама мазмұнының өзектілігі мен жаңалығының маңыздылығы сын көтермейтіндігін, оқушылар мен мұғалімдерге тың серпін бермегендігін, кемшілік тұстарының көп екендігін атап көрсеткендіктен бұл мәселеге немқұрайлы қарамау қажеттілігін ұғындырады. Бұл мәселе еліміздегі барлық жалпы білім беретін мектептердегі мұғалімдердің көз алдында күнделікті болып жатқан үдеріс болғандықтан, олар мәселенің өзекті екендігін қаншама рет көтергенімен, қолдау болмайтындығын сезініп, сабақты бірсарынды (монотонды) өткізуге әбден машықтанып алғандығын аңғаруымызға болады.

Қорытынды. Мектептегі дене тәрбиесі пәніне қатысты қордаланған мәселелерді талқылаудағы басты мақсатымыз - жаңартылған оқу бағдарламасы мен оқулықтарын жетілдірудің қажетті тұстарын анықтап, оларды құзыретті органдарға жеткізу. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін төмендегі міндеттер орындалды:

Зерттеу барысында мектепте қолданылып жүрген дене тәрбиесі пәніне арналған оқулықтарға жан-жақты талдау жасалды. Оқулықтардың мазмұны, құрылымы және оқу материалдарының тиімділігі бойынша әртүрлі аспектілер қарастырылып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға және тиімді оқытуға бағытталған ұсыныстар жасалды. Сондай-ақ, қазіргі уақыттағы педагогикалық талаптарға сәйкес оқулықтардың жаңартылуы қажеттілігі атап өтілді.

Жаңартылған оқу бағдарламасының мазмұны мен құрылымы егжей-тегжейлі талданып, оның дене тәрбиесі пәнін оқытудағы рөлі айқындалды. Жаңартылған бағдарламаның қазіргі талаптарға сәйкестігіне және оқушылардың дене дамуы деңгейін ескеру тұрғысынан бірнеше ұсыныстар енгізілді. Жаңартылған бағдарламаның тиімділігін арттыру мақсатында оның әдістемелік және теориялық жақтарын жетілдіруге бағытталған ұсыныстар берілді.

Жаңартылған оқу бағдарламасында кездесетін терминологиялық, текстологиялық және аудармашылық қателер талданды. Олардың арасында ғылыми терминдер мен ұғымдардың дұрыс қолданылмауы, кейбір терминдердің дұрыс аударылмауы және мәтіндерде түсініксіз жерлердің болуы сияқты мәселелер анықталды. Бұл мәселелер бойынша нақты түзетулер енгізіліп, бағдарламаның сапасын арттыруға бағытталған ұсыныстар берілді.

Зерттеу барысында аталған міндеттердің барлығы орындалып, дене тәрбиесі пәніне арналған оқулықтар мен оқу бағдарламаларын жетілдіруге

бағытталған маңызды тұжырымдар жасалды. Бұл ұсыныстар жалпы білім беретін мектептерде дене тәрбиесі пәнінің оқыту сапасын арттыруға және оқушылардың дене дамуы деңгейін көтеруге ықпал ететіні сөзсіз. Жоғарыда аталған мәселелерді саралай келе, дене тәрбиесіне арналған оқулықтар мен оқу бағдарламаларын жетілдіру бағытында келесі маңызды ұсыныстарды білдіреміз:

- болашақ дене тәрбиесі мұғалімдері тек мектептерде ғана емес, балабақшаларда да жұмыс істейтінін ескеруіміз тиіс. Балабақшадағы таңертеңгілік гигиеналық-гимнастика мен жаттығулар би элементтерімен тығыз байланысты болады. Осыған орай, қазіргі оқу бағдарламасына балабақшадағы дене белсенділігі мен би жаттығуларының интеграциясын ескеретін арнайы бөлімдер енгізу қажет. Бұл балалардың қимыл белсенділігін дамытуға және музыкалық-сезімдік қабілеттерін арттыруға ықпал етеді;

- дене тәрбиесі пәніне арналған оқулықтарды жазатын авторлар мен әдіскерлер оқулық мазмұнында ұлттық ойындарды тереңірек талдауды және олардың балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес сұрыпталуын әдістемелік тұрғыдан негіздеуді қолға алуы керек. Ұлттық ойындар - дене тәрбиесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, сондықтан олардың оқулықтар мен оқу бағдарламаларына енгізілуі балалардың қызығушылығын арттырып, ұлттық мәдениетті дәріптеуге және дене дамуы үдерісіне оң әсерін тигізеді. Оқушылардың психологиялық және дене дамуы деңгейіне сәйкес келетін ұлттық ойын түрлерін таңдау және оларды сабаққа тиімді енгізу өте маңызды;

- оқулықтар мен оқу бағдарламаларын жазу ісіне дене тәрбиесінің қыр-сырын терең меңгерген білікті ғалымдар мен тәжірибелі әдіскерлерді, мұғалімдер мен салалық мамандарды тарту қажет. Оқулықтар мен бағдарламалар мектеп мұғалімдеріне түсінікті, тиімді әрі сапалы болуын қамтамасыз ету үшін олардың мазмұны ғылыми негізде қарастырылып, тәжірибелік әдістемелермен үйлестірілуі тиіс. Мұндай құрамның болуы оқулықтардың және оқу бағдарламаларының ғылыми және педагогикалық тұрғыдан жоғары сапалы болуын қамтамасыз етеді, нәтижесінде оқушылардың дене тәрбиесі бойынша білім деңгейлері артатын болады.

Бұл ұсыныстар дене тәрбиесі пәнінің оқыту сапасын арттыруға және оқушылардың дене дамуы мен дене дайындығын жақсартуға бағытталған өзекті және маңызды қадамдар болып табылады. Оқулықтар мен оқу бағдарламаларының сапалы әрі тиімді болуы, педагогикалық үдерістің нәтижелілігін арттырады және дене тәрбиесін оқытуда жаңа мүмкіндіктерге жол ашады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Біздің мақсатымыз - жас ұрпаққа сапалы білімді саналы тәрбиемен ұштастырып беру! [Электрондық ресурс]. URL: <https://abai.kz/post/176018> (қолданылған күні: 23.11.2023).
- 2 Төтенаев Б. Дене тәрбиесі: оқулық. – Алматы: «Жазушы», 1988. - 112 б.
- 3 Тұрыскелдина М. Дене тәрбиесі: 1-сынып оқу құралы. - Алматы: «Мектеп», 1984. - 104 б.
- 4 Уанбаев Е.Қ. Дене мәдениеті және спорт саласындағы мемлекеттік терминдерді қолдану ерекшеліктері // Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің «Жаршы» журналы. - 2017. - №5. - Б. 262-266.
- 5 Ермаханов Б.Ө. Дене мәдениеті ме? Дене шынықтыру ма? // Педагогика хабаршысы. - 2021. - №3. - Б. 126-129.
- 6 Егізбаев Ж. Спорт - тәрбие құралы // Ізденіс КЗ. - 2023. - №10 (46). - Б. 166-170.
- 7 Қуатбеков Ш.Н. Білім жүйесіндегі реформалар өмір талабы / Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция: мат. - Қызылорда, 2022. - Б. 56-59.
- 8 Уанбаев Е.Қ. Дене мәдениеті және спорт саласында мамандар даярлау, білім мен ғылымды дамыту үдерісі кездерінде мемлекеттік тілдегі терминдерді дұрыс қолдану ерекшеліктері / II Халық. ғыл.-практ. конф. «Дене шынықтыру, спорт, туризм және білім беру тәжірибесінің өзекті мәселелері»: мат. - Алматы, 2024. - Б. 21-26.

References

- 1 Bizdin maqsatymyz - zhas ырpaққа саpалы билimді саналы тәрбиeмен ұштaстырyп беру! [Jelektрондық resurs]. URL: <https://abai.kz/post/176018> (қолданылған күні: 23.11.2023).
- 2 Tөtenaev B. Dene тәрбиeсі: оқулық. – Almaty: «Zhazushy», 1988. - 112 b.
- 3 Tұрыскeldina M. Dene тәрбиeсі: 1-synyp оқу құралы. – Almaty: «Mektep», 1984. - 104 b.
- 4 Uanbaev E.Қ. Dene мәдениeті және спорт саласындағы мемлекеттік терминдерді қолдану ерекшеліктері // L.N.Gumilev atyndary Eurazija Ylttyқ universitetiniң «Zharshy» zhurnaly. - 2017. - №5. - B. 262-266.
- 5 Ermahanov B.Ө. Dene мәдениeті ме? Dene shynықтыру ма? // Pedagogika habarshysy. - 2021. - №3. - B. 126-129.
- 6 Egizbaev Zh. Sport - tәрбие құралы // Izdenis KZ. - 2023. - №10 (46). - B. 166-170.
- 7 Kuatbekov Sh.N. Bilim zhyjesindegi reformalar өmir talaby / Respublikalyқ ғылыми-tәzhiribelik konferenciya: mat. - Kyzylorda, 2022. - B. 56-59.
- 8 Uanbaev E.Қ. Dene мәдениeті және спорт саласында мамандар dajarлау, bilim мен ғылымды damytu үderisi kezderinde мемлекеттік tildegi терминдерді dұрыс қолдану ерекшеліктері / II Halyқ. ғыл.-prakt. konf. «Dene shynықтыру, sport, turizm және bilim беру tәzhiribesiniң өзекті мәселелері»: mat. - Almaty, 2024. - B. 21-26.

Хат-хабарларға арналған автор (бірінші автор) Есиркепов Жандос Мергенбайұлы – педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор; Халықаралық туризм және меймандостық университеті, Түркістан қ., Қазақстан, e-mail: zhandos1978@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2542-6246	Автор для корреспонденции (первый автор) Есиркепов Жандос Мергенбайұлы – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор, Международный университет туризма и гостеприимства, г. Туркестан, Казахстан, e-mail: zhandos1978@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2542-6246	The Author for Correspondence (The First Author) Yessirkepov Zhandos Mergenbayuly – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor; International University of Tourism and Hospitality, Turkestan, Kazakhstan, e-mail: zhandos1978@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2542-6246
---	---	--